

עין אהבה ומחילה

רחל אימנו

מעורבות

מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- המפקד יכיר את דמותה של רחל אמנו.
- המפקד ידון בערך אהבת המולדת מתוך היכרות עם דמותה של רחל.
- המפקד ידון בדמותה של רחל בשרשרת הדורות.

מהלך השיעור

- פתיחה - 5 דקות
  - "מנעי קולך מבכי" - 15 דקות
  - "לא שרתי לך ארצי" - 10 דקות
  - "קוצי ארץ ישראל" - 10 דקות
  - סיכום - 5 דקות
- סה"כ - 45 דקות**

למפקד/ת

שאלת פתיחה: האם אתם מכירים את דמותה של רחל אמנו? מה אתם יודעים עליה?

למפקד/ת- הבא/י במילותיך את תיאור דמותה של רחל בספר בראשית:

רחל היא האם הרביעית בשרשרת האבות והאמהות (החל באברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאח, ורחל). יעקב פחד מעשיו אחיו ולכן ברח אל לבן, דודו, אחי אימו רבקה, שגר בחרן (טורקיה של ימינו). בחרן פגש יעקב את רחל בת לבן בסמוך לבאר, משקה את הצאן, זיהה את רצונה לתת ולסייע לאחרים והתאהב בה. יעקב רוצה להתחתן עם רחל וסיכם עם לבן שיעבוד שבע שנים בשירותו על מנת לשאת את רחל לאשה, אבל לבן רימה אותו ונתן לו במקומה את אחותה הבכורה לאה. על כן נאלץ יעקב לעבוד שבע שנים נוספות כדי לזכות ולהתחתן עם רחל, והמקרא מספר שהשנים הארוכות היו בעיניו כ"ימים אחדים" באהבתו את רחל. (זוהי תמצית הסיפור בבראשית כ"ט) לאה הולידה ליעקב בנים ובת, רחל התקשתה להיכנס להריון, בסופו של דבר רחל ילדה שני בנים: את יוסף ואת בנימין. במהלך לידת בנימין מתה רחל ויעקב קבר אותה בבית לחם, ועל שמה האתר הקרוי "קבר רחל" עד היום הזה.

למפקד/ת- חלקי/י למשתתפים את דף המקורות המצורף בסוף המערכ

חלק א' | "מנעי קולך מבכי"

יִרְמְיָהוּ (או יִרְמְיָה) היה נביא וכהן שהתנבא בסוף תקופת בית המקדש הראשון ולאחר חורבנו. ירמיהו ידוע כנביא חורבן, אך חלק מנבואותיו הן נבואות נחמה. נבואותיו כלולות בספר ירמיהו והמסורת מייחסת לו גם את כתיבת ספר מלכים ומגילת איכה. בנבואות הנחמה שלו הוא מחזק את רחל שבוכה על בניה בגלות.

דגש למפקד/ת- בקש/י מהמשתתפים לפתוח את התנ"ך ולקרוא מתוכו את החלק הבא, הדגש/י ופרש/י מילים קשות במהלך הקריאה.

כֹּה אָמַר ה': קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְחִי בְּכִי תִמְרוּרִים, רָחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֶיהָ, מֵאַנָּה לְהִינָחֵם עַל בְּנֶיהָ, כִּי אֵינָנוּ.

כֹּה אָמַר ה': מְנַעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי, וְעֵינֶיךָ מִדִּמְעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ, נְאוּם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ, נְאוּם ה', וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם.

(ירמיה, לא, יד-טז)

למפקד/ת- הבאי/ במילותיך את הדברים הבאים:

רחל הפכה לסמל לכמיהה של האם (הארץ) לבניה וכן לגעגועם של הבנים (עם ישראל) לארצם. רחל, שלא התברכה בבנים כמו אחותה לאה, ובלידת בנה השני נפטרה, הפכה לסמל האם שבוכה על הבנים. רחל נקברה "בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הַיָּדוּם" (בראשית, לה, יט) כלומר בדרך לירושלים. היא בוכה ומבקשת שהבנים שיצאו לגולה ישובו אליה, לארצם. ירמיהו בדבריו מבקש לנחם את העם ומדגיש כי הקשר העז בין העם (הבנים) לארצו (האם) יביא בעתיד לשיבתם אליה. רחל היא דמות שמתמודדת עם קשיים רבים אך בסוף יכולה להם: היא ממתינה שנים רבות עד לחתונתה, היא עקרה תקופה ארוכה עד אשר היא זוכה לבנים בכך הפכה לסמל לדורות לתקווה שבצידה הגשמה.

למפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- הסבירו במילים שלכם את הפסוקים בירמיהו
- אילו תכונות מתגלות באישיותה של רחל בתיאורו של ירמיהו?
- למה ירמיהו בחר בדמותה של רחל? מה היא מסמלת?
- האם הפסוק "ושבו בנים לגבולם" מוכר לכם? מה המשמעות?

חלק ב' | "לא שרתי לך ארצי"

4000 שנה לאחר מותה של רחל אמנו, נולדה **רחל בלובשטיין**, אותה אנחנו מכירים כ**רחל המשוררת** (דיוקנה מופיע על שטר 20 ש"ח). רחל עסקה בעבודת האדמה, בחינוך וסיעוד, בכתיבת שירים ובלימוד העברית והתנ"ך. בשירים רבים היא מזכירה את הדמיון בינה ובין רחל אמנו ("הן דמה בדמי זורם", "עוד אֶתְמַרְמֵר כְּרַחֵל הָאֵם"), שמלבד השם יש ביניהן קווים רבים משותפים. בשירה "אל ארצי", רחל מתארת את הקשר שלה לארצה:

מפקד/ת- בחלק זה קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מה מבטאת המשוררת כלפי הארץ? מהי תרומתה?
- למה מדמה רחל את הארץ?
- האם היא גאה במנחתה? מדוע?

הרחבה למפקד/ת:

רחל רואה בארץ את האם ובעצמה את הבת, מה הקשר בין אמהות למולדת?

המשוררת רחל מבטאת יחסה אל הארץ בעבודה ועשייה: תרומתה (מנחתה) לארץ הם עץ שניטע ושביל שכבשה (כלומר – דריכות רגליים שיצרו את השביל בשדה). היא מדמה את הארץ לאם עניה (לא מוסבר מה עֲנִיָּה, אך אפשר לשער שזו התרשמותה מן הארץ השוממה ברובה בראשית המאה ה-20) ומצטערת על כך. יחס ארץ-עם כיחס אם-בנים מופיע הן בנבואת ירמיהו אודות רחל והן בשירת רחל. הארץ נתפסת כמולדת, כלומר מקום הלידה של העם ודימוי זה מציב את הקשר בין עם לארצו כיחס חיוני לקיומו.

האם אפשר לצוות על האהבה? מהי אהבת הארץ ובמה היא באה לידי ביטוי? – בגעגועים אליה, בעליה לארץ (כפי שעשתה המשוררת רחל), בבניינה (התיישבות בה, פיתוח, נטיעה וזריעה), בטיוּל, בהגנה עליה, בכתיבה עליה (כמו השיר "אל ארצי") או בנאומים והכרזות בשבחה? איך אהבת הארץ באה לידי ביטוי אצלכם?

ערך יסוד ב"רוח צהל" הוא "אהבת המולדת ונאמנות למדינה": ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל- מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי – לאזרחיה ותושביה".

לֹא שִׁרְתִּי לָךְ, אֶרֶץ,
וְלֹא פִּאֲרָתִי שָׂמַךְ;
בְּעֵלִילוֹת גְּבוּרָה,
בְּשִׁלְל קִרְבוֹת;
רַק עֵץ – יָדִי נָטְעוּ
חוֹפֵי יַרְדֵּן שׁוֹקֵטִים.
רַק שְׁבִיל – כָּבָשׁוּ רַגְלִי
עַל פְּנֵי שְׂדוֹת.

אֲכֵן דִּלָּה מְאֹד –
יָדַעְתִּי זֹאת, הָאֵם,
אֲכֵן דִּלָּה מְאֹד
מִנְחַת בִּתְךָ;
רַק קוֹל תְּרוּעַת הַגִּיל
בְּיוֹם יְגֵה הָאוֹר,
רַק בְּכִי בְּמִסְתָּרִים
עָלִי עֲנִיָּה.

חלק ג' | "קוצי ארץ ישראל"

סגן אוריאל פרץ ז"ל, שרת כקצין בחטיבת גולני, כמפקד מחלקת הסיור בגדוד 51. הוא נהרג בשנת 1998 כאשר יצא בראש הכח למארב בדרום לבנון ובדרך הופעלו נגד הכח כמה מטעני חבלה. לפניכם קטע שכתב:

**"עם מכלול הקוצים והצמחים שנכנסו לי לגוף
אפשר להקים ערוגה של מטר על מטר,
אבל אלו לא סתם קוצים - אלו קוצי ארץ ישראל.
ומי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את קוציה באהבה"**

למפקד/ת- בחלק זה קיימו שיחה בעקבות הטקסט ודונו בשאלות הבאות:

- כיצד מבטא אוריאל פרץ ז"ל את יחסו לארץ? מהם אותם קוצי ארץ ישראל בדימויו?
- האם אתם מסכימים עם אמירתו "מי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את קוציה באהבה"?
- כיצד 'ערך אהבת המולדת' ברוח צה"ל בא לידי ביטוי בדבריו?
- איך אהבת הארץ באה לידי ביטוי אצלכם?

דגשים לסיכום מפקד/ת

- דנו בדמותה של רחל אמנו כפי שעולה מתיאורו של הנביא ירמיהו.
- דנו בקשר שבין דמותה של רחל אמנו לרחל המשוררת והקשר לארץ בשירה "לא שרתי לך ארצי".
- ביררנו כיצד "ערך אהבת המולדת" בא לידי ביטוי בדבריו של אוריאל פרץ ז"ל.
- דנו באופן בו אהבה המולדת באה לידי ביטוי בתפקידנו הצבאי.
- הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך אהבת המולדת ביחידתכם.

**"ערך אהבת המולדת ונאמנות למדינה - ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי - לאזרחיה ולתושביה."
(מתוך רוח צה"ל)**

רחל אמנו וערך אהבת המולדת

דף מקורות

מקור 1 -

כֹּה אָמַר ה': קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים, רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאֲנָה לְהִינָחֵם עַל בְּנֵיהָ, כִּי אֵינָנוּ.

כֹּה אָמַר ה': מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי, וְעִינֶיךָ מִדִּמְעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ, נְאוּם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ, נְאוּם ה', וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם.

(ירמיה, לא, יד-טז)

מקור 2 -

לא שְׁרַתִּי לָהּ, אֶרְצִי,	אֲכֹן דִּלָּה מֵאֵד -
וְלֹא פִּאֲרַתִּי שְׁמִיךְ	יִדְעַתִּי זֹאת, הָאֵם,
בְּעִלְיֹת גְּבוּרָה,	אֲכֹן דִּלָּה מֵאֵד
בְּשִׁלָּל קִרְבּוֹת;	מִנְחַת בַּמֶּךְ;
רַק עַץ - יְדִי נָטְעוּ	רַק קוֹל תְּרוּעַת הַגִּיל
חוֹפֵי יֶדֶן שׁוֹקֵטִים.	כְּיוֹם יָגֵה הָאוֹר,
רַק שָׁבִיל - כָּבְשׁוּ רַגְלֵי	רַק בְּכִי בַּמִּסְתָּרִים
עַל פְּנֵי שְׂדוֹת.	עָלִי עֲנִיךְ.

מקור 3 -

"עם מכלול הקוצים והצמחים שנכנסו לי לגוף
אפשר להקים ערוגה של מטר על מטר,
אבל אלו לא סתם קוצים -
אלו קוצי ארץ ישראל.
ומי שחי בארץ הזאת חייב לדעת לקבל את
קוציה באהבה"

אוריאל פרץ ז"ל

מקור 4 -

"אהבת המולדת ונאמנות למדינה - ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי - לאזרחיה ולתושביה."

(רוח צה"ל)

